

VAJDA JÁNOS 75

(<https://www.umpemb.com/hu-HU/Composers/V/Vajda-Janos.aspx>)

(Miskolc, 1949. október 8.)

Kossuth-és Erkel Ferenc-díjas zeneszerző

I.

Tanulmányait a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola karvezetés szakán 1968 és 1973 között Párkai István, zeneszerzés szakán 1970-től 1975-ig Petrovics Emil vezetésével végezte, diplomáját 1975-ben szerezte. 1979 és 1980 között posztgraduális képzésen vett részt a Sweelinck Konzervatóriumban, Amszterdamban, ahol Ton de Leeuw tanítványa volt. 1974-től 1979-ig a Magyar Rádió és Televízió Énekkarának korrepetitora, 1981 óta a Zeneakadémia tanára. Eleinte prozódiaókat oktatott és Petrovics asszisztenseként dolgozott, majd saját osztályának tanított zeneszerzést.

Sokoldalú komponista, aki mind színpadi, mind nagyzenekari, kamarazenekari és kórusműveket, valamint dalokat is írt. Operák: Barabbás (1977), Mária és a varázsló (1988), Leonce és Léna (1999), Karyóné (2007); zenekari művek: Búcsú, Retrográd szimfónia, Titanic, Last Minute Tour; fontosabb oratórikus művek: Magnificat, Missa in H, Via crucis, Pater noster; kamarazene: 4 vonósnégyes, Hegedű-zongoraszonáta, Klarinét-zongoraszonáta, Duó (hegedű-cselló), Zongoraszonáta, Brácsaszonáta.

Vajda János munkássága elismeréseként 1981-ben Erkel Ferenc-díjat, 1990-ben Bartók–Pásztory-díjat, 2003-ban Kossuth-díjat kapott.

II. KROÓ GYÖRGY BARABBÁS¹

Karinthy Frigyes egyik legismertebb, tömör, drámai novellájából készült Sárospataky Csaba szövegére a huszonéves Vajda János egyfelvonásos tévéoperája, amely salzburgi fesztiválon a zsűri különdíját nyerte. Amikor most néhány gondolatot papírra vetem, s kizárólag a partitúrára támaszkodom, s az olvasót is arra kérem, ne várja e soroktól a tévéopera sajátos műfajának recenzióját, zenekritikaként olvassa az itt következőket.

A novella zseniális ötlete az evangéliumok Pilátus háza előtt játszódó jelenetének, a világirodalom legnagyobb népítéletének megismételtetése, próbája: hogyan szavazna a tömeg, ha még egyszer szavazhatna? Máté és Márk szerint előzőleg a manipulált csöcselék kiáltotta Barabbás nevét, Lukács előadása ezt nem hangsúlyozza, János az ítélkező Pilátus befolyását írja le ékesszólóan. Karinthy a háborús évek erkölcsi szorításában gondolja végig a bibliai példázatot. Képzeteiben Barabbás nem közönséges „lázado és gyilkos” börtöntöltelék, hanem a Hatalom jelképe, az elnyomás és a halálé, szemben a názáretivel, a szelíd emberséggel, a szabadsággal, az élettel. A tömeg, amely Barabbás áldozatává vált, miután megismerte őt, egy jó ideológia hatására a feltámadotthoz csatlakozik és Jézussal együtt akar új törvényt. Pilátus kérdésére azonban ismét Barabbást kiált („... rémülten néztek egymásra, mert külön-külön mindegyik azt kiáltotta: „A Názáretitt”) és Jézust másodszor is a hóhér kezébe adja.

A librettó – talán szükségszerűen – felrobbantja a novellát, hogy alapötletéből és motívumaiból új, „zene elé” való drámát teremtsen. Az érdembeli indulás azonos: Barabbás három áldozatának és Jézusnak a dialógusa. Míg azonban Karinthy novellája terjedelmének kétharmadát engedi át ennek az elbeszélő tempójú expozíciónak, s hogy azután fantasztikus drámai acceleranciával 33 sorba tömörítse a népítélet reális és költői ábrázolását, beleértve az érzelmi reflexiót és a filozófiai kommentárt – a librettista az írás expozíciójának hármass tagozódását modellté emelve szimmetrikus szerkezetet ácsol, teljesen új arányokkal, súlypontokkal, következésképpen, legalábbis

¹ Élet és Irodalom 1977/41. szám

érzelmi-lírai értelemben, új mondanivalóval. A nyomorult, a nyavalyás és a költő (az operaváltozatban a nyomorult, a költő az elesett nő) szavai után Sárospataky a Pilátus elé érkező tömeg mozgalmas freskóját festi meg; érezteti, hogy az emberek boldogság és tisztaság utáni vágya keveredik a Barabbás árnyékát még nem felejtők „nem félünk” önszuggesztíójával. E széles tabló másik pólusában Jézus alakja magasodik fel; a librettista sűrítve, most adja szájába Karinthy és a maga illúziójával teli koncepcióját: „A nép felnőtt immár. Tudják, kit kell választani ... Én a szabadságot hozom most nekik, a lélek és a gondolat szabadságát”. Teljesen új anyag következik, szopránszóló (Veronika), azok képviselőiben, akik nem Barabbást kiáltottak, s akiknek az arcára „csak könny tapadt”. Szervetlennek tűnhet, ürügynek áriára a komponista számára. Bár lírai intermezzót a szimmetrikus szerkezet elbírhathatna, valójában sokkal többről van szó, az operának egy más zenei műfajhoz, a passióhoz való közelítéséről. Veronika a Bach-féle Sion lánya örököse, a passiózenét hallgatók lírai reflexiójának ad hangot.

A hivatkozás nem előzmények és nem következmények nélküli Vajda operájában, amely előjátékkal kezdődik s ebben – Karinthy elbeszélő-tónusával ellentétben – a feltámadt Jézust a Resurrexit zenék hangulatában állítja elé, hogy azután majd zárókórusként egy Crucifixussal csendítse ki a tragédiát. Itt tehát műfaji áttételről, a novellaötlet remek koncepciózus gazdagításáról van szó. Nem így, a Veronika-intermezzót követő Barabbás jelenetben. Az opera címszereplője ugyanis megszólal. Először csak olyanokat mond, mint az evangélistáknál a megfeszített Jézusnak a papi fejedelmek, az írástudók, a vének és a csúfolódó arra menők. Ám ezután párbeszédbe keveredik a tömegből kiváló Anyával, érvel, demagóg módon, tetszetősen. („Add vissza a gyermekem! – Miért? Nem Te adtad hozzám dolgozni? Felzabáltad a lisztem, amit kaptál. – Egy marék liszt volt az ár. – Honnét vegyek többet, nekem sincs.”) Bizonyos, hogy ezzel logikailag indokoltabbá válik a tömeg újra feltámadó tehetetlen rettegése. Drámailag viszont, éppen ellenkezőleg, Barabbás elveszti súlyát, többé nem szimbólum. És épp akkor lesz az arca reális, amikor Karinthy-nál a sokaságé jelképes, Barabbás-szerű: „Óriási fej, mely ostobán és gonoszul és szemtelenül vigyorgott az ő arcába, véres szemei hunyorogtak és szájából bűzös lé szivárgott...” Ezután már a szerkezet túlsó felén haladunk át, egyegy monológportré Jézusról („félelmem másra nem hagyom, megkötözöm a bánatot...”); Barabbásról („Ki ez az ember, aki ennyi mindent ígér?”); Pilátusról („Féltelek téged ember, féltelek...”) s „a felelet már a levegőben lóg”. Még

kettős epilógus van hátra. Veronikáé az egyik („Az út a Golgotára most rövid lesz neked, de a mi utunk még meddig tart?”), a másik a passiókeret, a Crucifixus.

Munkácsy Mihály – Ecce Homo (Fotó: Wikipédia)

Hogy mennyi mindebből a szövegíró önálló munkája, hogy koncepciója mennyire szolgálta a zeneszerző kívánságait, elképzeléseit, nem tudom. Mindenesetre a három mély férfihanggal szemben (Jézus, Pilátus, Barabbás) semmiképpen sem lenne elég a nyomorultak tenorja és altja, Veronika szopránja létszükséglet. A tömegjelenetek sűrűsége, egyáltalán az a tény, hogy a dráma tengelyét alkotják, szintén zenei-műfaji megfontolásokra vezethető vissza: a szerzők a passió turbakórusaiban gondolkoztak. (A konkrét minta, amire utal is a zene, Bach Máté passiója.) A feltámadásmegfeszítés Karinthy-féle sorrendjét és a passiók közvetlenül egymásnak feszülő Crucifixus és Resurrexit tételeinek a hagyományt kiforgató intonációs logikája teszi zeneileg különössé, dramaturgiaiilag nyomóssá. Sok érték rejlik tehát az opera koncepciójában. Hogy nem mind kerül felszínre, abban a nyelv kontrasztszegénysége a ludas. Ennek pedig mélyebb oka, hogy a harmóniak, dallamfordulatok, ritmusképletek, hangszínek tegnap-tegnapelőtt még eleven kifejezőereje mára megkopott, elszürkült. Vajda ugyan kifogástalanul beszéli ezt a nyelvet, változtatás nélkül azonban nem lehet tovább őrizni, a szavaknak újra hitelt, aurát kell adni. S akkor a drámai személyeket majd nem mossa össze a stílus, és a motívumok genetikai azonosságát-rokonságát bizonyító képletek eltűnnek az egyéni arcok mögött.

Vajda János
(Magyar Állami Operaház)

A tehetség persze átüt a felszínen, nemegyszer igen erőteljesen. Jó a kezdés színe („elfeketült nyelvvel vonította a vörös felhők felé”), mély, sötét regiszter, rézfúvó felvillanásokkal, benne ütések, ostorcsapások ritmusa. Hatékony kapcsolatba kerül egymással a feltámadás és az „állj fel, és jöjj velem!” motívumábrája. Intonál Jézus zenéjének szelídsége, a költő kérdésének őszintesége („Mit tegyek?”) s az egyidejűleg válaszként megszólaló „tisza dallam”. Megnyerő és Karinthy interpretációját erősíti Pilátus zenei jellemzése. A formálásnak is van itt-ott lendülete (például amikor az elesett nő hangja duettban fonódik össze Jézuséval), sőt az opera utolsó harmadában a Barabbás megjelenését követő fúgától a zárókarig a nagy zenei felületek dramaturgiája érvényesül. A turbák közül (nehezek, de jól megírottak, a komponista kórusban gondolkodik) a kavargó beszédből unisono kiáltássá fejlődő utolsó. Ítélező tömegkar jelenti a csúcspontot. Ha nem is maradéktalanul, de ügyesen fordítja zenére a novella „csodáját”: külön-külön mindenki Názáretit kiált, mi Barabbást hallunk. A zeneszerző megrendítő ellentétekre is érzékeny drámai tehetsége, ugyanakkor lírai vénája mégis mindenekelőtt a Veronika-zenékből derült ki a számomra. A szopránhang, a hozzá csatlakozó fuvolaszó, az epilógusban a cimbalom, az egész anyag és az atmoszféra, bár némiképp a Kassák Requiem lassú fináléjának visszhangja, igazán szép.

Mindent egybevetve, azt hiszem, a Barabbás nem rossz indulás az opera műfajában.

III. HOLLÓS MÁTÉ VAJDA JÁNOS²

Hollós Máté

Vajda János

Vajda János ez a név most már nemcsak a parnasszusról, hanem a zenei parnasszusról is ismerősen csenghet. S hogy a parnasszushoz van is köze, majd a művekre való hivatkozásnál kitetszik.

– Pályád, ha jól tudom, úgy kezdődött, hogy karvezetést tanultál. Ez egy lezárult, nem feszegetendő szál az életedben, vagy van hatása későbbi zeneszerzői mivoltodra?

2

A teljes interjú olvasható Hollós Máté *Az életmű fele. Zeneszerzőportrék beszélgetésekben* (Akkord Zenei Kft., 1997, 133-137. old.).

– Természetesen van hatása, noha annak idején próbáltam ez ellen küzdeni. Zeneakadémiai karvezetés-tanulmányaim közben vettem föl zeneszerzésre. A karvezetést jobb híján kezdtem el, s aztán sokáig szabadulni igyekeztem tőle, noha elvégeztem a tanszakot, sőt első munkahelyem a Rádiókórusnál volt, ahol majd öt évig dolgoztam. Akkor – magától értetődően – írtam kórusműveket, hiszen kéznél volt az ország legjobb énekkara, s talán könnyebben is jutottak el ezek a darabok a rádiófelvételhez azáltal, hogy ott sűrögtem-forogtam, arcról ismertek.

– *A zeneszerzés iránti vágyad még gyerekkorodra vezethető vissza?*

– Kiskamasz-korra, amikor egy minta alapján kezdődött vonzódásom. A Lorántffy Zsuzsanna utcai Zenei Általános Iskolába jártam, ahol osztálytársam volt többek között Kósa Gábor, aki született zenész volt, már édesapja révén is. Az ő példája és maga az iskola is segítette pályaválasztásomat, aminek nyomán a konzervatóriumba jelentkeztem.

– *Kósa Gáboron, mint közeli eszményképen kívül klasszikus mester is hatott rád, netán akkori élő nagyság, aki rányomta bélyegét azokra a legkorábbi kompozícióidra, amelyeket esetleg nem is ismerünk?*

– Elementáris volt Erkel hatása 10-14 éves korom között. Egy ünnepi alkalommal, talán a századik énekórán a Hunyadi-nyitányt adtuk elő Kósa Gáborral furulyán és zongorán, ami nem lehetett akármilyen produkció...

– *Te furulyáztál?*

– Nem, én zongoráztam, ami még „emlékezetesebbé” teszi az élményt. Emlékszem, akkor a Brankovits Györgyöt játszották Szegeden. Anyámmal leutaztam, a vonatban éjszakáztunk, mert csak hajnalban indult vissza, vagyis az akkori helyzethez képest komoly áldozatokat vállaltam, hogy meghallgathassam. Az énekszólam már fejemben volt, végig tudtam volna énekelni akkor az egész operát, kíséret nélkül. Én is írtam egy egy-szólamú operát akkoriban.

– *Hány éves korodban?*

– Harmadikos-negyedikes általános iskolásként.

– *Amikor zongoraleckét vettél, nem volt idegen tőled Bartók és más huszadik századiak zenéje?*

IV.
HOLLÓS MÁTÉ
AZ ÉLETMŰ FEJLEMÉNYEI³
Vajda János tudja, hol a helye

Vajda János portréit Bacskó Levente készítette

Csendes. Igényes. Máig tanulni képes tanára mesterségének. Operák sora áll életműve középpontjában, de szimfonikus és kamarazenéje, kórusai sem tévesztenek hatást az előadóknál és a hallgatóknál.

– 28 évvel ezelőtti beszélgetésünk idején még bő évtizednyire voltunk csak attól, hogy szakítván zeneszerzői neveltetésed nyelvezetével „konzervatíván új” útra léptél. Ehetőbbnek, eladhatóbbnak mutatkozott-e azóta a neo-, retro-, posztmodern irányzatok termése, mint korábban a modernizmus koráé volt?

– Nem érzek nagy különbséget. Talán voltak olyan illúzióim, hogy a muzsikusok majd jobban kedvelik, a közönség könnyebben harap rá. Vannak, akik szívesen játszanak tőlem és az enyémhez hasonló modorban íróktól, mások viszont éppen, hogy nem. A promócióban végképp nem látom, hogy akár kiadó, akár menedzser, impresszárió ráugrana a mi kínálatunkra. Nincs piac, utóvéd-harcban próbál ki-ki egérutat találni.

– Értem, mire célszól, hiszen én hanglezkiadói pályám során tapasztaltam, hogy egy tonálisan gondolkodó szerző és egy ugyanolyan minőségű kísérletezőbb kollégája művei hasonló korlátok közt voltak terjeszthetők. Azt viszont látom, hogy téged kedvvel énekelnek kórusok, márpedig a kórus félig közönség.

³ GRAMOFON Klasszikus és Jazz 2021. TÉL

– Igen. E nemben magamnál inkább jut eszembe Orbán György, aki világkarriert csinált kórusműveivel, s lehet, hogy épp ez a repertoárja fog segíteni teljes életművét távlatilag tovább éltetni. Az énekkarban sokféle nem muzsikus, de a kultúra területén képzett ember fordul meg, akinek egyszercsak emlékébe idéződik, hogy hajdan énekelt egy szenzációs kórusdarabot, s elkezdi érdekelni, mi mást írt az adott szerző.

– *Egykori beszélgetésünkben szót ejtettünk arról, miket vettél át mestereid nemzedékének zenéjéből. Hosszú zeneakadémiai tanári praxisod során mit tapasztaltál: a tanítványok is átvettek valamit tőled, a nyomdokodon haladnak?* Erre nem tudok határozott igennel, vagy nemmel válaszolni. Nem igyekeztem rájuk erőszakolni semmit. Saját zenémet semmiképp, a tonalitásban való gondolkozást, és az ebben való hitet sugalltam. Ha növendékeim kompozícióit hallgatom, nem ismerek rá olyan eszközökre, hangvételre, amit tőlem leshettek volna el.

– *Az út, amelyre a 80-as évek elején léptél, mai értékelésed szerint hova vezetett? Hogyan értékeled az elmúlt negyven évet magadnál és általában a kortárs zene világában? Az lett belőle, amit akkor elgondoltál, ma is járható és frissülő mesgye, vagy egy jelentős műveket is termelt kerülőút?*

– A 80-as évek elejének bizonytalan próbálkozásaitól eljutottam egy a magam számára természetes nyelven való közlésformához. Olyanhoz, amely nem hordozta a korábbiak terheit, amikor rendre foglalkoztatott, hogy amit írok, nem túl modern-e, vagy nem túl konzervatív-e. Ettől a '90-es, 2000-es évekre elért felszabadulástól zeneszerzőnek éreztem magam, jól esett minden nap odaülni a komponáláshoz. Idillikus állapot volt, hogy tudtam, mit akarok írni, hittem benne. Fiatalon a szerzőnek jobbnál jobb ötletei adódnak, talán még nincs a megformálás birtokában, de a lendület, a tehetség átviszi a nehézségeken. Később az invenció és a mesterség ismerete – jó esetben – összhangba kerül egymással. Majd elérkezik az idős kor, amikor az ember már „mindent tud”, csak semmi nem jut az eszébe.

– *Nem udvariasságból mondom: itt nem tartasz.*

– Talán nem, de az érzet eléri az embert. Ilyenkor pánikol, ha egy hétig, hónapig nem jut eszébe semmi. Aztán megszületik a darab, de másnap megint bekövetkezhet a kellemetlen szituáció. A pályám legaktívabb szakaszán nyilván túl vagyok, de a komponálás továbbra is érdekel. Hallgattam a minap a Szabó Ervin Könyvtár-beli beszélgetéseket, amelyben említetted, gyakorta hallasz olyan mai műveket, amelyek a 70-es évek avantgarde-jára hasonlítanak.

Emlékszem ifjúkorunkra, például az akkor „ellenzékben” lévő Új Zenei Stúdióra, majd arra, hogy irányzataik lecsengtek. Ám alkotásaik és ők maguk is bekerültek a zeneakadémiai oktatásba. Ma pedig jönnek nagyon tehetséges fiatalok, és sokan közülük ugyanazt csinálják, mintha megállt, vagy visszafordult volna az idő. Ez nagyon elgondolkoztató. A másik, a tonális oldalon ezt nem érzem. Ott az ideológia sem volt annyira hangsúlyozott, radikális. Vannak a tonalitást nem elhagyó, vagy ahhoz visszataláló fiatalok, de nem mutatkozik nyilvánvalónak, hogy „az unokák” idetaláltak volna.

Ez korábbi zenetörténeti korszakokban lehetetlen lett volna. Hogy mondjuk Schubert Bach-stílusú, szellemű műveket írjon... Másnak látod-e a mai befogadó közeget, mint korábbi évtizedekben? Vajda János.

Annyiban más, hogy kisebb. A kezdeti Korunk Zenéje hangversenyekről olyan az emlékem, hogy ott még volt közönség, fontosabbnak kezelték azt, ami elhangzott. Úgy látom, tovább szűkült e terület recepciója. A funkcionalitása akkor is kétséges volt, egy lecsengő, bezáruló kultúra utolsó korszakának látszott. Ma a műveknek a koncertrepertoárba kerülésre csekély az esélyük, pedig születnek arra érdemes alkotások. De telítve van a repertoár általában is, az új zenének pedig végképp csak a napi érdekesség szerepe jut. Amíg élsz, része vagy a közegnek, számon tartanak, aztán alámerülsz, s csak akkor bukkanhatsz fel, amikor már a barátok és ellenségek is letűntek a színről. Akkor derül ki, mit ér, amit írtál. Ehhez persze zenetörténészek kellene, akik előássanak darabokat.

– *Mit tekintesz nagyobb konkurenciának: a klasszikus mesterműveket és azok hangversenyeit – hiszen ilyenekre van igény, épülnek és megtelnek Elbphilharmonie-k és Müpák –, vagy a komolyabb látszatot kelteni akaró könnyűzenei műfajokat?*

– A könnyűzenésülés a komolyzenei érdeklődők számát csökkenti. Nem értek egyet a könnyű műfajok, pl. a rock tananyagba emelésével, magának a rocknak az érdekében sem, hiszen aláássa annak spontaneitását. A hívők számát sem gyarapítja, ha az orgona helyett gitárral tartják az istentiszteleteket. Az sem vezet sikerre, hogy a könnyűzenei tanszékeket beemeljék a főiskolai, egyetemi oktatásba, s úgyszólván ismeretek nélkül bejuthasson valaki, aki majd három év múltán esetleg a mesterszakon találkozik az írni-olvasni tudókkal.

– *Én olyan könnyűzenei műfajokra gondoltam, amelyek kicsit anyagukban is, de főleg külsőségeikben komolyzenének próbálják álcázni magukat.*

Nehéz kérdéssel fordulok hozzád, mert sejtem, hogy ismert szerénységeddel háritani fogod. Hogyan értékeled saját fejlődésedet? Itt nem díjaidra (Kossuth-, Erkel-, Bartók–Pásztory-, Erdemes művész stb.) gondolok, hanem arra, miként látod belülről a közel 50 éves zeneszerzői pályáidat?

– Meglehetősen alulképzetten kezdtem a pályát: sok hiányossággal kerültem be a főiskolára. Fontos emberek segítettek abban, hogy valamilyen szintre elérjek. Ilyen Petrovics Emil, akinek első osztályába kerültem, s elementárisan tanított minket, akkor ez volt neki a legfontosabb. Később, amikor az Operaház kezdte érdekelni, ez nyilván változott, de velünk, a kezdeti növendékekkel bizonyítani akart. Később rendkívül fontos volt az Orbán Gyuriékkal való találkozás. Elsősorban ő maga, zenéről való gondolkodásban, világlátásban. S meghatározó szerepe volt Györgyfalvay Katalinnak, aki nem zenész volt, hanem koreográfus és több operám dramaturgja, de aki a munkához kapcsolódó erkölcsi szigorúságával ellensúlyozta lusta természetemet. Nélküle sem mennyiségileg, sem színvonalban nem tudtam volna teljesíteni, amit így létrehoztam. Az ember hajlamos további javítások alól felmenteni magát. Kati kritikai ereje sarkallt, s szólal meg bennem még ma is, hogy ő már nincs. Szeretnék még darabokat írni, de úgy érzem, nincs olyasmi bennem, amit szerettem volna, de nem írtam meg eddig. Miközben a pandémia miatt bemutatóra várakozott egy operám, megírtam egy másikat is, úgy, hogy még a jogokat sem szereztem meg előtte, így azt már csak a dramaturg, Mátrai Diána Eszter esélyes, hogy negyven év múlva bemutatón hallja. Persze ahhoz majd elő is kellene vennie valakinek a darabot...

– *Iménti mondatod úgy hangzott, mintha egy nagyon öreg szerző mondta volna, holott te nap mint nap dolgozol.*

– Igen, de felmerül bennem, hogy nem redundancia-e, amit ma írok, nem üresben jár-e már a kerék. A stílusom „aggasztóan” világosodik. A Karnyónében

izgalmasabban harmonizáltam, mint a most műsoron lévő Képzelt beteg Molière-operában. Erre a továbbiakban jobban oda kell figyelnem.

– *Azt tapasztalom költészetben, festészetben is, nemcsak zenében, hogy egy magasrendű műhely egy idő után magát görgeti, s akkor is teremhet mesterművet, ha némi rutin is munkál benne.*

– Meggyőztél...

– *Az egyik legjelentősebb magyar operaszerző vagy. A műfaj nemcsak munkaigényes, sokféle mesterségbeli tudást megkövetelő, hanem talán eljárt felette az idő, nem úgy, mint a szimfonikus vagy kamarazene fölött. A te operáidat lehet szeretni, cselekményükben, zenei karaktereikben, hangzásukban érdekesek. Mi vonz a színpadhoz?*

Véletlenül sodródtam a színpad felé, de a művelése nagyon szórakoztatott. Csak az első operám, a Barabbás született megrendelésre, a többit magamtól írtam. A színház gazdagítja a komponista feladatait. Először a Mario és a varázslónál éltem meg, hogy a dramaturgia módot adott a stiláris visszafordulásra.

Tóth János és Csavlek Etelka operaénekesek Vajda János: Mario és a varázsló című operájának próbáján a Magyar Állami Operaházban. Az operát január 30-án mutatják be Békés András kiváló művész rendezésében.

(MTI Fotó: Fényes Tamás, Budapest, 1988. január 26.)

A kortárs zenéből való egyfajta menekülés is volt ez, a fesztiválok világából, amelyekbe evidensen nem tartozom bele. De lám, Eötvös Péter is mi mindent megenged magának, az avantgarde oldaláról már-már „felháborító”, mennyiféle eszközzel él operáiban, mert a színpad felől közelít, s az maga az élet. Szerintem ezért az opera műfaja ma élőbbnek tűnik föl, mint egy Wien Modern fesztivál.

– *Igen ám, de a rendezőnek lehet szögesen ellentétes elképzelése az operádról, mint neked. Ez nem okoz konfliktust benned vagy köztetek?*

– Szerencsés helyzetben voltam, mert a rendezők többnyire ösbemutató kapcsán találkoztak a darabommal, nem kellett százszor megrendezett művet mindenáron egyéníteniük. A Marionak volt olyan felújítása, amelyet nem szerettem. De a zeneszerző örüljön, ha más is előveszi a kompozícióját, legfeljebb az a rendezés nem tetszik neki annyira, mint egy korábbi. Furcsa módon a legkevésbé sikeres az az együttműködés volt, amelyikben a darab ötlete magától a rendezőtől, Fehér Györgytől származott. Ott olyan köztes megoldás született, amelynek végül egyikünk sem örült. Át is formáltam a művet, Selmeczi György Kolozsváron bemutatta, feszesebbé, egyértelműbbé, az eredeti koncepciómhoz közelebb állóvá vált.

– *Könnyen szánod rá magad egy műved revíziójára?*

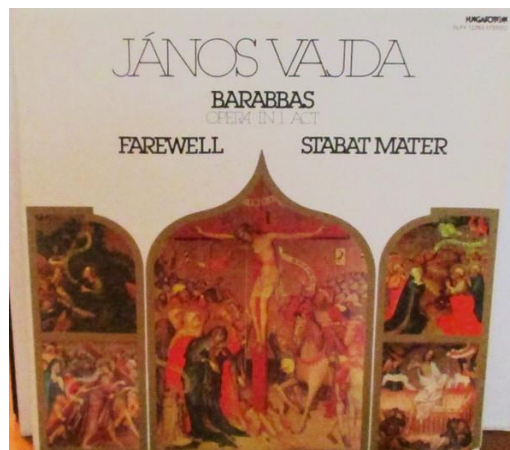
– Nem könnyen, de jó érzés, amikor képes vagyok rá. Immár jó 30 éves Retrográd szimfóniám utolsó tételével voltam békétlen, s 2-3 éve átdolgoztam. Nem azért, hogy most újból bemutassák, csak „mentálhigiénés” okból. Az elmúlt évben baráti viszonyba kerültem Fekete Győr Istvánnal. Második zongoraszonátámat neki ajánlottam. Átvette, megköszönte, majd eljött hozzám. Egyszer érettségi elnökösködtem nála, annak emléke derengett fel, amikor szinte révületben diktált összhangzattan példákat. Ugyanígy hallgatta meg ezt háromszor, majd fejtegette, mivel ért egyet benne, és mivel vitázik. Eltelt egy-két hét, átírtam. Neked írtam, most revideáltam, de innen te javítsd tovább – mondtam. Eljött újra, meghallgatta, örömmel konstataálta a változásokat, elment 6-kor, és este 10-re újra átírtam. A 18 perces szonáta 13-ra zsugorodott.

Hihetetlen jó érzés volt. Nem itt tartanék, ha a növendéked lettem volna – említettem neki egyszer, s íme, 72 évesen „órákat kaptam tőle”, nagy élmény volt! A Négyeken belül régen mutogattuk egymásnak műveinket, ma már inkább csak Csemiczkyvel, néha Selmeczivel tesszük.

– *Pályánkon nem ismerek hozzád hasonlóan szerény és önironikus kollégát. Ráadásul nincs ebből hátrányod, nem „írnak le” mondván: hisz ő maga sem értékeli magát. Tapasztaltál bármit, hogy ez hasznodra vagy károdra vált volna?*

– Nem. Ha ez a szerénység a zongoránál is meglenne, nem tudnék írni. Amikor dolgozom, akkor – nagyon vigyázz! – nálam nincs jobb. Amíg komponálsz egy darabot, azt kell érezned, ilyet még nem írtak. Amikor elkészülsz, kineveted magadat. Képesnek kell lenned ellépni annyira a dologtól, hogy tudd, hol a helyed

IV. ILLUSZTRÁCIÓK KROÓ GYÖRGY ÉS HOLLÓS MÁTÉ ÍRÁSAIBAN MEGIDÉZETT ZENEMŰVEKBŐL

[Barabbas I. \(24:32\)](#)

[Barabbas II. /6:29\)](#)

[Farewell \(14:27\)](#)

[Stabat Mater - In memoriam Igor Stravinsky \(5:19\)](#)

Barabbás – Sólyom Nagy Sándor

Jézus – Gáti István

Pilátus – Polgár László

Barlay Zsuzsa, Zádori Mária, Tokody Ilona, Palcsó Sándor, Bándy János

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara (Karigazgató: Sapszon Ferenc)

Fábián Márta, Szakály Ágnes (cimbalom)

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

Karmester: Oberfrank Géza és Török Géza

© 1981 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Miért szép? 6. Vajda János: Mario és a varázsló (25:01)

Tempo di Valse, Hölgyeim és uraim! (3:37)

Nohát, fiacskám (11:47)

Moderato: Amit eddig láttak (2:35)

Allegro (2:22)

Adagio (1:49)

Adagio, e molto rubato: Jól látom, signora (5:21)

Színész [Mario] – Rudolf Péter
 Angiolieri Úr – Sárkány Kázmér
 Római Úr – Bende Zsolt
 Cipolla– Polgár László
 Angiolieri Asszony– Csavlek Etelka
 Gyapjúinges Fiatalember – Gerdesits Ferenc
 Magyar Rádió Énekkara (Karigazgató: Sapszon Ferenc)
 Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara
 Karmester: Török Géza
 (© 1990 HUNGAROTON)

Vajda János: Mario és a Varázsló @ Budapesti Operettszínház (2:09)

Rendező: Kerényi Miklós Gábor

Cipolla: Szabó P. Szilveszter

Gyapjúinges: Petróczi Gábor

Vajda: A képzelt beteg, avagy őfelsége komédiája | The Imaginary Invalid or The Cabal of Hypocrites (1:01)

A KÉPZELT BETEG, AVAGY ŐFELSÉGE KOMÉDIÁJA (6:07)

Laczkó Vass Róbert in Vajda's Karnyóné (2:49)

Laczkó Vass Róbert in Vajda's Karnyóné (2) (2:10)

OperaCafé-A képzelt beteg... | Vajda János: A képzelt beteg ... (6:08)

Opera Café - A képzelt beteg, avagy őfelsége komédiája ... (7:12)

Karmester
Kovács János

Molière / Argan
Hábetler András

Béline
Wiedemann Bernadett

Angelika
Horti Lilla

Cléante
Szelezcki Artúr

Toinette
Farkasréti Mária

Dr. Purgó
Rácz István

Teofil
Ninh Duc Hoang Long

XIV. Lajos
Szappanos Tibor

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara

Karmester
Kovács János

VI.

VAJDA JÁNOS: REQUIEM

Vokális zenéjével Vajda János (1949) jelentős elismerést vívott ki magának. A Mario és a varázsló, illetve a Leonce és Lena vezető helyet biztosít számára az utóbbi évtizedek magyar operakomponistái között. Latin nyelvű egyházi kompozíciói azonban ugyanolyan jelentékenyek; eddigi legkiemelkedőbb művei közé tartozik a Magnificat, a Pater noster és a Missa in H. Vegyeskarra és orgonára komponált Requiemje 2012-ben keletkezett, ajánlása a bemutatón éneklő debreceni Canticum Novum Kamarakórusnak és karnagyuknak Török Ágnesnek szól. A nyolctételes darab különlegessége, hogy Mozarttal szemben – Fauré példáját követve – nem tartalmaz Offertoriumot; ezzel szemben a Lux Aeterna szakaszt Libera me és In Paradisum tétel követi. Faurétól eltérően Vajda megzenésítette viszont a drámai középkori verses Sequentiát, a Dies irae. Ilyen eltéréseket a liturgia rugalmassága lehetővé tesz. A mű hangterjedelmi és énektechnikai téren nem támaszt rendkívüli követelményeket; az intonáció tekintetében azonban hivatásos vagy legalábbis magas színvonalú amatőr kórus adottságaival számol. A zeneszerző egyébként nem csupán liturgiai szempontból rugalmas: az orgonajátékos a hangszer és a helyszín adottságaira való tekintettel módosíthat a kottában javasolt regisztráción; a szólószakaszok pedig ad libitum jellegűek abban az értelemben, hogy énekelhetik őket a kórus arra alkalmas tagjai, külső szólisták, vagy ilyenek hiányában a teljes szólam is. Ami azonban a legfontosabb: a darab drámaisága és festőisége, a szöveg finomságainak kifejezésére fordított zeneszerzői figyelem, illetve a kivételes dallami invenció rendkívüli expresszivitást kölcsönöz a műnek. A zenei szövetek, hangzások, karakterek változatossága, a mű kiegyensúlyozott és mégis kontrasztokban gazdag felépítése, harmóniáinak érzékenysége pedig már első alkalommal nagy hatást gyakorol a hallgatóra.

Malina János

(Közzétette az EMB, 2014.V.10.)

[Vajda János: Requiem »Canticum Novum Kamarakórus« \(44:21\)](#)

[0:00](#) 1. Introitus - Kyrie

[4:31](#) 2. Dies Irae

15:47 3. Sanctus

18:56 4. Benedictus

23:20 5. Agnus Dei

25:52 6. Lux aeterna

29:43 7. Libera me Domine

39:44 8. In Paradisum

Canticum Novum Kamarakórus karnagy: Török Ágnes

Orgona: Jakab Hedvig szoprán szóló: Papp Renáta (6.,7.) alt szóló: Tuzson Hajnalka (6.)
gyermekkar: Bogáti Máté, Kovács László, Péntek Mátyás (Lautitia Gyermekkar - Nemes
József karnagy) (8.)

A hangfelvételt készítette: Opus Multimédia Intézet hangmérnök: Kishonti István, zenei
rendező, Osváth Zoltán.

A felvétel a Debreceni Szent Anna Székesegyházban, az ősbemutatón készült 2014. május
10-én.

A felvétel Török Ágnes karnagy kérésére került nyilvánosan a YouTube felületére!

V. VÁLOGATÁS VAJDA JÁNOS TOVÁBBI MŰVEIBŐL

VAJDA

AVE MARIS STELLA

vegyeskar — chorus mixtum

A mű Debrecen város felkérésére készült

ESTEROMI MŰZSICA BUDAPEST
1012 Budapest, Rózsá u. 22. 1126. 0617-1180-8000 0617-1180-1180
E-mail: emb@emb.hu • Internet: <http://www.emb.hu>
©. 1998

Hommage à Bartók

AVE MARIS STELLA

VAJDA János
(*1949)

Lento, $\text{♩} = 55$

Soprano (S): A-
Alto (A): stel-
Tenor (T): Ave maris stel- la, De- i Mater al- ma,
Bass (B): -ve -go, Fe-lix caeli por- ta.
De- i vir- cae- li por- ta.
Atque semper virgo, Fe-lix caeli por- ta.
Ma- At- que cre-scit. Fe-lix caeli por- ta.

© 1980 by Editio Musica Budapest
Printed in Hungary

Z. 8980

[János Vajda: Ave maris stella \(3:34\)](#)

VEGYESKAR

Az ELTE Bartók kórusának

KOLINDA

Nagy László fordítása

VAJDA János
(*1949)

Scorrendo

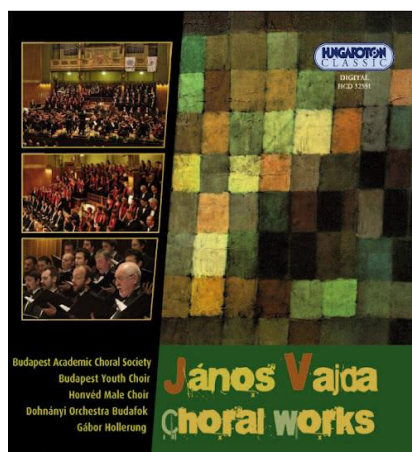
S
Ma-gas-sá-got já-ró szél-lel, a föld szí-nén min-den nép-pel,
Ms
CAN-TA-TE DO-MI-NO, CAN-TA-TE
A
CAN-TI-CUM NO-VUM
T
B

S
Zen-günk ne-ked,U-ram, é-ne-ket Föld és ten-ger
Ms
Zen-günk ne-ked,U-ram, é-ne-ket *sub.mp* CANTATE DOMI-NO CAN-
A
CAN-TA-TE DO-MI-NO *mp* CAN-
T
CAN-TA-TE DO-MI-NO
B
CAN-TA-TE DO-MI-NO

© Copyright 1988 by Editio Musica Budapest
Printed in Hungary

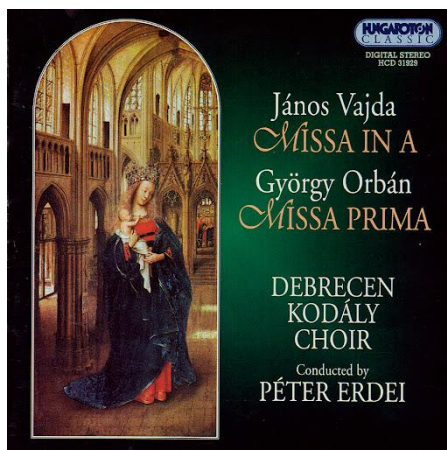
Z. 13 433

[Kolinda \(Vajda Janos\) Coral Cantemus \(6:34\)](#)

TELJES LEJÁTSZÁSI LISTA MEGTEKINTÉSE (19 video)

© 2007 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Missa in A - Kyrie (2:09)

Missa prima - Gloria (3:42)

Missa in A - Credo (4:50)

Missa in A - Sanctus (2:13)

Missa in A - Benedictus (2:40)

Missa prima - Agnus Dei (6:13)

© 2000 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Bagatelles No. 1 Posth (1:51)

Psalm No. 117 (3:49)

Bagatelles No. 2 Nicht vor dem Kind (3:04)

© 2003 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Vajda János: Stabat Mater (6:37)

Vajda János: Stabat Mater In memoriam I. Stravinsky Előadja a Carmine Celebrat Kórus és Kamarazenekar Közreműködik: Jónás Krisztina szoprán Lehőcz Andrea alt Szalai András cimbalom Molnár Krisztina fuvola Rajnai Marianna oboa Szilágyi Kristóf fagott Benyus János kürt Gyurkovics Csaba brácsa Vámos Marcell cselló Tóth Benedek harang A felvételt Singovszki Imre és Singovszki Angéla készítették. (ADV-PRO)
(=Kelenföldi Szent Gellért templom, 2017. március 18.)

Vajda János: Virradat a víz alatt (2:08)

Három dal: A holnapi nap (1:50)

Die Vieren: Heraklitismus (0:49)

Nebenlieder: Motto No 3 (0:14)

Nebenlieder: Appendix. Motto No 4 (0:28)

Nebenlieder: V. Das Wasser (2:33)

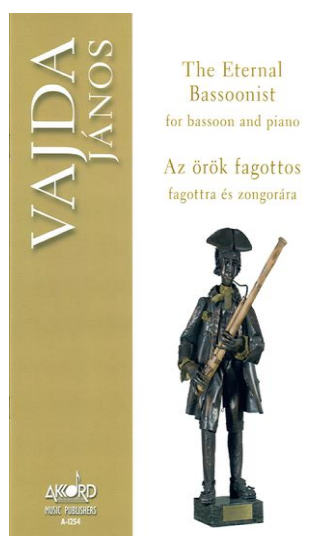
Nebenlieder: VI. Galagenkindes Wiegenlied (1:21)

Nebenlieder: VII. Galgenberg (1:35)

Die Vieren: Der Wanderer und sein Schatten (1:44)

Die Vieren: Der realistische Maler (2:24)

2000 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Herpay Ágnesnek - To Ágnes Herpay

Az örök fagottos - *The Eternal Bassoonist*

VAJDA, János
(*1949)

Andante $\text{♩} = 33$

Lassan, tünődve

The musical score is written for Bassoon and Piano. It begins with a Bassoon staff and a grand staff for the Piano. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 6/8. The tempo is marked 'Andante' with a quarter note equal to 33 beats per minute, and the mood is 'Lassan, tünődve'. The score is divided into three systems. The first system (measures 1-4) shows the Bassoon playing a melodic line starting with a *p espress.* dynamic, while the Piano provides a harmonic accompaniment with *pp* dynamics. The second system (measures 5-8) continues the melodic development in the Bassoon and the accompaniment in the Piano. The third system (measures 9-12) features a change in tempo to $\text{♩} = 36$ and includes a key signature change to one flat (B-flat major). The Bassoon part continues with a melodic line, and the Piano accompaniment provides a steady harmonic support.

© Akkord Music Publishers Ltd., 2020
Printed in Hungary
All rights reserved
Photocopying is prohibited!

A - 1254

VAJDA JÁNOS: Csak neked... 1. sz. (1984–85) (4:23)

Déri György (gordonka)

© 2004 HUNGAROTON RECORDS LTD.

JUST FOR YOU

LIBERO mások által írták VAJDA János

© 1985 by Editio Musica Budapest

Variations (1987) (8:20)

VÁLTOZATOK - VARIATIONS

ZONGORÁRA

FOR PIANO

VAJDA, János
(1949 -)

♩ = 184

mf

[12 Preludes for Piano \(1989\) Semplice \(0:52\)](#)

[Suite for Piano \(1986\) Lonci - au cinéma \(1:53\)](#)

[Suite for Piano \(1986\) Fürisabelle \(2:03\)](#)

[Suite for Piano \(1986\) mezzo \(1:41\)](#)

[Suite for Piano \(1986\) Promenádé \(2:37\)](#)

[12 Preludes for Piano \(1989\) Veloce \(1:43\)](#)

[Suite for Piano \(1986\) Ce qu'on entend derrière la montagne \(2:40\)](#)

[12 Preludes for Piano \(1989\) Andantino \(1:10\)](#)

[12 Preludes for Piano \(1989\) Presto \(1:28\)](#)

[12 Preludes for Piano \(1989\) Con tristezza \(2:29\)](#)

[12 Preludes for Piano \(1989\) Allegro, leggiero \(1:24\)](#)

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Megjelenés dátuma: 1994

Kiadó: Universal Music Publishing Editio Musica Budapest

Vajda János 1988-89-ben komponálta a könnyed hangvételű háromtételű darabját:

Könnnyű szonatina (Allegro moderato)

1. [Vajda János: Könnnyű szonatina 1. / Virág Emese - zongoraművész \(3:38\)](#)

2. Kicsit szomorkás... (Satie-mánia)

[Vajda János: Könnnyű szonatina 2. / Virág Emese - zongoraművész \(2:58\)](#)

3. A vidám fiúk (Rondó)

[Vajda János: Könnnyű szonatina 3. / Virág Emese - zongoraművész \(3:38\)](#)

EMB CONTEMPORARY MUSIC

VAJDA
SZÓLÓSZONÁTA
hegedűre
SONATA
for Solo Violin

EDITIO MUSICA BUDAPEST
Universal Music Publishing Editio Musica Budapest
Z. 14 816

VAJDA János: Szonáta szóló hegedűre - I. tétel (4:20)
Osztrosits Éva (hegedű)

SZÓLÓSZONÁTA – SONATA
hegedűre for Solo Violin

1

VAJDA János
(*1949)

Allegro moderato ♩ = ca 116

7

14

mf

20 *poco meno mosso*

pp

24

28

32

Z. 14 816

35 **Deciso** ♩ = 100

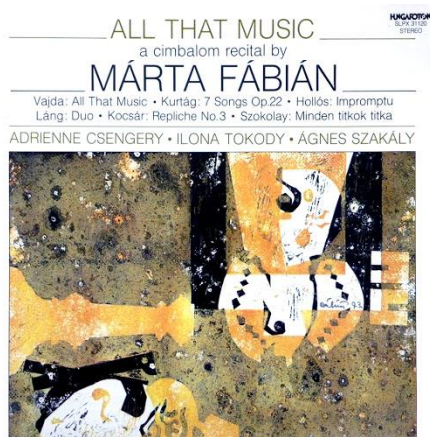
Duet for Violin and Violoncello I. Allegro (4:14)

Duet for Violin and Violoncello II. Mezzo inter I.-II. Tranquillo (2:13)

Duet for Violin and Violoncello III. Allegro vivace (5:49)

(Perényi Eszter (hegedű) és Perényi Miklós (gordonka)

© 1999 HUNGAROTON RECORDS LTD.

All That Music (5:46)

© 1989 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Vajda János - Szonatina (13:44)

Puskás Levente - szaxofon Váradi Judit - zongora

(A felvétel az Ifjú Zeneművészek Nemzetközi Nyári Akadémiáján készült 2023-ban a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karán.)

[String Quartet No. 1 I. Moderato \(5:48\)](#)

[String Quartet No. 1 II. III. Allegro vivace \(4:27\)](#)

[String Quartet No 2. I. Adagio \(6:55\)](#)

[String Quartet No. II. Misterioso \(5:08\)](#)

[String Quartet No 2. II. Adagio molto \(6:24\)](#)

[String Quartet No 2. III. Tempo di Valse \(2:30\)](#)

[String Quartet No 2. IV. Allegro molto \(4:38\)](#)

[Piano Sonata II. Lento assai \(5:19\)](#)

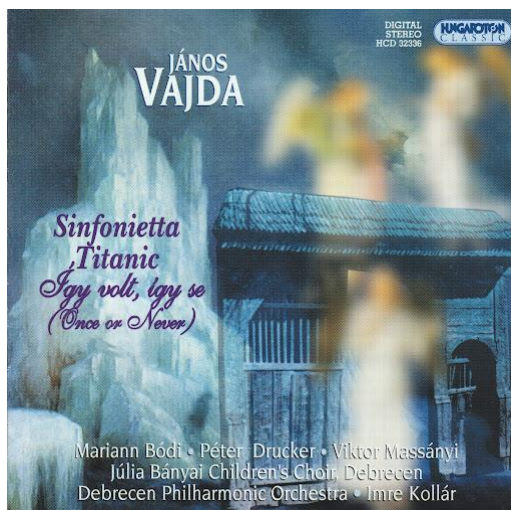
[Piano Sonata III. Allegro vivace \(3:29\)](#)

[Sonata for Violin and Piano I. Andante moderato \(6:56\)](#)

[Sonata for Violin and Piano "By-Song-Like". Andante \(2:23\)](#)

[Sonata for Violin and Piano III. Allegro giocoso \(4:52\)](#)

© 1999 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Titanic - szimfonikus költemény - symphonic poem (17:45)

"Once or Never" Oratórium Palkó Józsefné meséi nyomán, mezzoszoprán, tenor és bariton... (26:55)

Sinfonietta I. Grave (6:52)

Sinfonietta II. Allegro moderato, leggiero (7:21)

Sinfonietta IV. Allegro assai (5:19)

© 2005 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Intermezzo for tárogató solo with accompaniment of string orchestra (8:49)

© 2008 HUNGAROTON RECORDS LTD.